

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від 24 квітня 2019 року
(протокол № 9)

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

ПРОГРАМА

**обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування**

**Бердянськ
2019 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: кандидат економічних наук О.В. Горпинич

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету «18» квітня 2019 року, протокол № 6.

ВСТУП

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Бюджетна система» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня (бакалавр), галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Предметом навчальної дисципліни є фінансово-економічні відносини, що виникають в процесі формування бюджету та здійснення видатків, які забезпечують реалізацію функцій держави.

Міждисциплінарні зв'язки: разом з такими дисциплінами як, «Фінанси», «Бухгалтерський облік», «Фінансовий менеджмент», «Податкова система України», формує інтегрований підхід до економічної підготовки бакалаврів.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** навчальної дисципліни є формування знань з організації та функціонування бюджетної системи, її роль у соціально-економічному розвитку країни, а також сутності бюджетних відносин та характеру їх впливу на суспільство.

1.2. **Основними завданнями дисципліни** є засвоєння теоретичних основ формування і використання бюджету держави; розуміння засад бюджетного устрою і принципів побудови бюджетної системи; формування теоретичних і практичних знань щодо методів і джерел формування доходів бюджету та напрямків і форм фінансування видатків; оволодіння методикою визначення обсягів бюджетних видатків, які забезпечують реалізацію функцій держави; формування знань з питань державного кредиту та управління державним боргом.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти *повинні набути таких компетентностей:*

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК12. Здатність здійснювати поточне та перспективне фінансове планування (у т.ч. діяльності курортно-рекреаційних закладів, курортно-рекреаційних територій).

Та демонструвати такі результати навчання:

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР24. Аналізувати та оцінювати макроекономічні показники, показники ефективності грошово-кредитної, бюджетної, податкової політики (у т.ч. стосовно розвитку курортно-рекреаційних територій).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 5/150 (кредитів ЄКТС/годин).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави.

Сутність, мета і завдання курсу "Бюджетна система України". Бюджет держави як економічна категорія. Роль і місце бюджету у перерозподільних відносинах. Бюджетний вплив на забезпечення економічного і соціального розвитку країни. Роль бюджету у системі фінансового забезпечення потреб соціально-економічного розвитку

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави.

Правовий характер бюджету. Розподіл бюджетних повноважень між центральними та місцевими органами державної влади. Бюджет як розпис доходів і видатків. Організаційна структура доходів бюджету. Розподіл видатків між бюджетами різних рівнів бюджетної системи. Поняття бюджетної класифікації. Визначення бюджетної класифікації, її організаційна роль, юридичне значення та структура. Бюджетне планування та прогнозування. Бюджетне планування та прогнозування: функції, принципи організації, методи та завдання. Загальний та спеціальний фонди бюджету. Поняття загального та спеціального фондів бюджету, їх склад та структура.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування.

Бюджетний дефіцит як економічна категорія. Причини виникнення, джерела покриття та наслідки бюджетного дефіциту. Стан бюджету: рівновага доходів і видатків; бюджетний надлишок та дефіцит. Види бюджетного дефіциту. Стійкий і тимчасовий дефіцит. Фактичний, структурний і циклічний бюджетний дефіцит. Методи оптимізації бюджетного дефіциту. Регулювання бюджетного дефіциту. Основні заходи щодо зниження бюджетного дефіциту. Вплив бюджетного дефіциту на стан економіки країни. Характеристика та аналітичний огляд бюджетного дефіциту України. Зарубіжний та вітчизняний досвіди фінансування дефіциту бюджету.

Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України.

Поняття бюджетного устрою та бюджетної системи, їх співвідношення. Основи бюджетного устрою: виділення видів бюджетів; встановлення принципів побудови бюджетної системи; організація розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи; встановлення характеру взаємовідносин між бюджетами. Види бюджетів. Центральний бюджет держави, централізовані та децентралізовані місцеві бюджети, їх види. Принципи побудови бюджетної системи. Переваги і недоліки бюджетної системи, побудованої на принципі єдності. Поняття та характерні ознаки принципу автономності бюджетів, його забезпечення. Законодавче визначення бюджету держави як єдиного фонду грошових коштів. Засади розмежування видатків і доходів між окремими бюджетами. Територіальний та відомчий підходи до розподілу видатків. Закріплені та регулюючі доходи. Чинники і порядок закріплення доходів.

Види регулюючих доходів і порядок бюджетного регулювання. Характер та форми взаємовідносин між окремими бюджетами. Бюджетне субсидування та його види: субсидії, субвенції, дотації. Вилучення бюджетних надлишків як форма бюджетного регулювання. Бюджетні позички, причини їх виникнення, порядок надання і погашення. Взаємні розрахунки між бюджетами. Закон України “Про бюджетну систему України”. Принципи побудови бюджетної системи, їх оцінка. Склад бюджетної системи України. Місцеві бюджети, їх види, склад та структура доходів і видатків. Повноваження законодавчої і виконавчої влади в бюджетній системі.

Тема 5. Система доходів бюджету.

Система доходів бюджету й ознаки їх класифікації. Джерела формування доходів бюджету держави. ВВП як основа дохідної бази бюджету держави. Склад і структура доходів Державного бюджету України, республіканського бюджету АРК, місцевих бюджетів. Правове регулювання формування доходів бюджетів різних рівнів. Методи формування доходів бюджету. Податковий метод мобілізації доходів бюджету. Державні позики. Емісійний дохід держави. Доходи держави від підприємницької діяльності, державних угідь та майна, надання послуг. Загальна характеристика податкової системи України. Види окремих податків, їх роль у доходах бюджету. Пряме оподаткування, його види і значення у формуванні доходів бюджету. Платежі за ресурси та інші види податкових доходів бюджету. Неподаткові надходження до бюджету. Надходження від використання і реалізації майна, що належить державі. Надходження від приватизації майна державних підприємств. Доходи рентного характеру; інші неподаткові доходи бюджету. Доходи бюджету від операцій з капіталом, офіційних трансфертів та державних цільових фондів. Надходження до бюджету від державних позик. Класифікація видів позик та види цінних паперів державних і місцевих позик: облігації та казначейські зобов'язання (векселі). Організація мобілізації доходів бюджету. Економічна та контрольна діяльність фінансових органів у системі доходів бюджету.

Тема 6. Система видатків бюджету.

Економічна сутність, принципи організації системи видатків бюджету і ознаки її класифікації. Склад, структура і динаміка видатків Державного бюджету України, республіканського бюджету АРК, місцевих бюджетів. Функціональна, відомча та економічна класифікація бюджетних видатків. Бюджетне фінансування, його принципи. Форми бюджетного фінансування: кошторисне фінансування, проектне, бюджетні кредити, бюджетні трансферти. Методи і види бюджетного фінансування. Діяльність фінансових органів щодо ефективності та раціональності використання бюджетних асигнувань.

Тема 7. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання.

Організація та функціонування міжбюджетних відносин в Україні. Суб'єкти, види, принципи організації міжбюджетних відносин в Україні. Вертикальні та горизонтальні міжбюджетні відносини. Механізм міжбюджетних відносин як сукупність засобів (методів, форм, моделей, інструментів, інституціонально-правових структур). Переваги та недоліки централізованої та децентралізованої моделей міжбюджетних відносин. Характеристика методів міжбюджетних відносин. Основні форми взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи. Основні форми

взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи. Система фінансового вирівнювання: форми, методи, інструменти. Характеристика міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів.

Тема 8. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу. Формування дохідної та видаткової частини бюджету м. Бердянськ Запорізької області.

Форми й види соціального захисту населення. Види разової фінансової допомоги громадянам. Форми й методи фінансового забезпечення соціальної сфери. Бюджетне фінансування закладів соціальної сфери, його організація. Основа кошторисного фінансування. Структура доходної частини місцевого бюджету: податок на доходи фізичних осіб (без урахування трансфертів), податок на прибуток, рентна плата за користування надрами, акцизний податок з реалізації торгівлі підакцизними товарами, єдиний податок, інші місцеві податки та збори. Розподіл видаткової частини місцевого бюджету (освіта, охорона здоров'я, культура і мистецтво, соціальний захист і та соціальне забезпечення, на економічну діяльність тощо).

Тема 9. Видатки бюджету на економічну діяльність та обслуговування державного боргу.

Видатки на розвиток економіки. Склад видатків бюджету на економічну діяльність, їх роль і місце в розвитку економіки. Напрямки і форми бюджетного фінансування економіки. Бюджетні інвестиції, їх види. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. Бюджетне фінансування економіки за рахунок цільових державних позик. Позички з бюджету державним підприємствам, порядок їх видачі й погашення. Шляхи фінансового оздоровлення державного сектора й ліквідації збитковості. Економічна сутність державного боргу. Форми державного кредиту, їх призначення. Суб'єкти державного кредиту, їх класифікація. Роль і місце державного кредиту в покритті дефіциту бюджету. Державні позики як основна форма державного кредиту. Види цінних паперів з державних позик: облігації, казначейські зобов'язання (векселі). Класифікація державного кредиту. Державний борг, його структура. Управління державним боргом.

3. Рекомендована література

Основна

1. Фещенко Л.В., Проказа П.В., Кузьминчук Н.В. Бюджетна система України: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2008. – 440 с.
2. Бюджетна система: навчальний посібник. Друге видання перероблене і доповнене / І.Л. Шевчук, В.О. Черепанова, Т.О. Ставерська / - Харків: Видавець Іванченко І.С., 2015. – 284 с.
3. Бюджетна система України: тренінг-курс: навчальний посібник / В.М. Опарін, С.Я. Кондратюк, Є.О. Малік та ін.; за аг. Ред.. В.М. Опаріна. – К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. -392 с.
4. Жибер Т.В., Коломієць Г.Б. Бюджетна система: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.- К.: КНЕУ, 2009.- 311 с.
5. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: Навч. посібник. - К.: Знання-Прес, 2008. - 595 с.

6. Тимченко О.М Податковий борг в Україні: причини, наслідки, менеджмент: Монографія. — К.: КНЕУ, 2009. — 228 с.
7. Управління Державним бюджетом України: підручник / колектив авторів [заг. редакція М. Я. Азарова]. – К. : Міністерство фінансів України, 2010. – 816 с.
8. Конституція України // Закони України: Електронний сайт Верховної Ради України - <http://portal.rada.gov.ua/>
9. Бюджетний кодекс України // Закони України: Електронний сайт Верховної Ради України - <http://portal.rada.gov.ua/>
10. Податковий кодекс України // Закони України: Електронний сайт Верховної Ради України - <http://portal.rada.gov.ua/>
11. Про Державний бюджет України на відповідний рік // Закони України: Електронний сайт Верховної Ради України - <http://portal.rada.gov.ua/>
12. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України - <http://edu.minfin.gov.ua/>
13. Про місцеве самоврядування в Україні // Закони України: Електронний сайт Верховної Ради України - <http://portal.rada.gov.ua/>

Методи навчання: лекція, демонстрування, практичні роботи, метод письмового контролю.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

5. Система оцінювання кредитно-трансферна

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни